

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח).

בס"ד | גיליון 30
נשא התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

מחק אות ו' בספר התורה - מתו לו ו' בנים. ועל שעשה מתיבת "כלות" - "כלת", כלו ו' כלותיו

במדבר ז' א': "וַיְהִי בַיּוֹם פָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשַׁח אֹתָם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם."

בזוהר הקדוש (שמות דף ה; ובתנחומא נשא סימן כ"ו) דרשו "כלת" כתיב (חסר אות ו'), דביום הקמת המשכן היו ישראל כלה הנכנסת לחופה (והובא ברש"י כאן).

והנה הוא דבר פלא, שהרי רואים כי בספר התורה כתובה תיבת "כלות" מלא עם האות ו'. וביאור הענין, שבספר תורה העליון המונח במתיבתא דרקייע כתוב "כלת" (חסר ו'), אבל בספרי התורה שלנו למטה בעולם הזה כתוב "כלות" בכתיב מלא.

ומעשה נורא אירע באיש אחד שמצא ספר תורה שכתוב בו "כלות" מלא ו', ועשה בו הגהה הלכה למעשה, למחוק אות ו', ועשה אותה "כלת" חסר ו'. ואמרו שהיה לאיש זה ששה בנים ושש כלות, ומתו כולם, ונענש מדה כנגד מדה. מפני שמחק אות ו', מתו לו ו' בנים, ומפני שעשה מ"כלות" - "כלת", כלו כלותיו, רחמנא ליצלן.

(שו"ת באר מים חיים סימן כ"ז, לרבי שמואל ויטאל זצ"ל)

מדוע היו ליתרו שבע שמות

במדבר י' כ"ט: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֲתוֹ אֶתְּנוּ לָכֶם לְכֹה אֶתְּנוּ וְהִטַּבְנוּ לָךְ כִּי ה' דִּבֶּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל."

ברש"י: חובב: "הוא יתרו... ושמות הרבה היו לו יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. חובב על שחיבב את התורה וכו'."

וברש"י (שמות י"ח א'): "יתרו - שבע שמות נקראו לו...". כיוון שניתק עצמו מזרועות היצר הרע שיש לו שבע שמות, זכה אף הוא לשמות הרבה בקדושה - "ושמות הרבה היו לו" - "שבע שמות נקראו לו".

(אור לשמים)

נחשון קפץ תחילה לים - ולכן זכה להקריב תחילה

במדבר ז' י"ב: "וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קַרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה."

ביום הראשון: בים כתיב, לפי שקפץ נחשון תחילה לים (סוטה דף זז), זכה להיות מקריב תחילה...".

(רבינו חיים פלטיאל)

אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו ואני חולק לכם כבוד

במדבר ז' מ"ח: "בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן עֲמִיהוּד."

"... מגיד הכתוב שכשם ששוו כלם בעצה אחת כך שוו בזכות. ר' שמעון אומר: מה ת"ל מאת נשיאי ישראל? מלמד שנתנדבו מעצמן והיה קרבן כולן שווה כארכן כך רוחבן כך משקלן ולא הקריב אחד מהן יותר על חבירו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חבירו לא היה קרבן אחד מהן, דוחה את השבת, אמר להם הקב"ה: אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו, ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם."

(במדבר רבה י"ד י"ג)

פריעת ראש הסוטה כנגד שלא עשתה חשבון מי מעל ראשה

במדבר ה' י"ח: "וַיְהִי עִמִּיד הַלֵּהֶן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרוֹן מִנְחַת קִנְיָתָהּ הוּא וּבְיַד הַלֵּהֶן יָקִי מִי הַמְרִים הַמְאָרְרִים."

"ופרע ראש האשה, היא פרעה ראשה ודדיה לבועל, לכך ופרע את ראש האשה וכן בגדיה עד דדיה כדאיתא במסכת סוטה (דף זז):".

(רבינו אפרים עה"ת ובמושב זקנים עה"ת)

"ופרע את ראש האשה, היא לא עשתה חשבון ממי שהוא על ראשה, כמו שאמרו בזוהר החכם עיניו בראשו על השכינה שהיא על ראשו, ועל זה נאמר ושמן על ראשך אל יחסר, לזה ופרע את ראשה. וזה קודם כל דבר, שאם היה מורא ה' עליה, לא היתה חוטאת."

(שפתי כהן)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

כהונה גדולה בזכות הצניעות

"... תנו רבנן: שבעה בניו היו לה יומא דף מז.: לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה. אמרו לה חכמים: מה עשית שזכית לכך? אמרה להם: מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי...".

לא ראו קורות ביתי קלעי שערי: "... נראה לי בס"ד הטעם שהצניעות מסוגלת לכהן גדול על שאר הכהנים הוא הכניסה שנכנס לבית קדש קדשים ביום כיפור שהוא מקום צנוע שאין נכנס אדם שם לכן בזכות הצניעות תזכה לבן כהן גדול אשר משמש במקום צנוע מאד".
(בן יהוידע)

שכר הקדושה – קדושה. שבעה בניו כנגד

שבעה ימים. שכר קמחית על שחשה

במצואות את הימצאות השכינה

פירוש: הנהגת קמחית בצניעות היתה על מנת להתקדש, ולכן, מדה כנגד מדה, זכתה לקדושה הנשגבה והעילאית מכולם וממנה יצאו שבעה כהנים גדולים שהם פסגת הקדושה. עוד י"ל בס"ד, בשבעת ימי השבוע נהגה בקדושה, כפי שהעידה על עצמה: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי", ועל כן זכתה לשבעה בניו כהנים גדולים, שבעה כנגד שבעה.

ובאופן אחר יש לבאר מהו הקשר בין צניעות לכהונה גדולה? בש"ע (או"ח ב' ב'): "אל יאמר הנני החדרי חדרים מי רואני, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבוד". מבואר שיסוד הצניעות היא השרשת ההרגשה שהקב"ה מסתכל עלינו בכל מקום. נמצא שקמחית שמעולם לא קורות ביתה את שערות ראשה, התנהגה בצניעות אפילו בחדרי חדרים ובכך הראתה שהיא חשה במציאות את הימצאות השכינה, ולכן זכתה שבניה ישמשו לפני ולפנים, במקום בו מורגשת השכינה בחוש.

חשבה להתעבר – תתנפח בטנה

במדבר ה' כ"ז: "והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאירים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירקה והיתה האשה לאלה בקרב עמה".

היא חשבה לזנות כדי שתתעבר, לפיכך תתנפח בטנה, ש'תהר עמל ותלד שקר' (מלשון הכתוב בתהלים ז' ט").

(אברבנאל)

אין נותנים שמן ולבונה בקרבן סוטה כנגד מעשיה

במדבר ה' ט"ו: "והביא האיש את אשתו אל הפה והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון".

"שלא ליתן שמן בקרבן סוטה, שנאמר (במדבר ה' ט"ו) והביא את קרבנה וגו' לא יצוק עליו שמן. משורשי המצוה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש רבה נשא ט' ג') כדי שלא יהיה קרבנה מהודר. שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך, ועשתה מעשה בהמה שנרבעת לכל. לפיכך מנחתה גרועה להיות שעורים.

והרמב"ן ז"ל (במדבר ה' ט"ו) כתב בענין קרבנה של סוטה על צד הפשט גם כן, כי הקרבן הזה הבעל מביא אותו משלו על קנאתו שקינא בה כדי שינקום ה' נקמתו ממנה. וטעם השעורים שתהיה שערת ה' חמה יוצאה וסער מתחולל על ראש הרשעה הזונה יחול, וכענין צליל שעורים האמור בגדעון (שופטים ז' ג') שפתרו אותו לסער ומהומה רבה, וכן בכלי חרש סימן שתשבר ככלי יוצר, וכן העפר סימן שתמות ותשוב אל עפר.

ובענין השמן לא דיבר מאומה, ואענה בו אני חלקי, כי השמן עליון על כל המשקין שהוא צף על כולו, ועתה הסוטה שקלקלה מעשיה ויסירה בעלה מגבירה ונתנה למטה בשפל ובזיון, אין ראוי להביא בקרבנה השמן הנכבד שהוא נכון לאורה ולגדולה למשחה בו המלכים והכהנים הגדולים. וכלל הענינים שנצטוו בהם לתקן מחשבת העושים במלאכה ולתת אל לבם כי המקולקל במעשיו כל דרכיו יבואו בחרפה ובבושת וכדי בזיון וקלס, ולטובים ייטיב ה' ושמחה וששון ויקר ישיגם".

"שלא להשים לבונה בקרבן סוטה. שנאמר (במדבר ה' ט"ו) ולא יתן עליו לבנה. משורשי המצוה כענין מה שכתבתי בשמן, כי הלבונה הידור בקרבן וריח טוב, ולכן אין ראוי לאשה החוטאת להדר קרבנה. ועוד אמרו זכרונם לברכה על זה (מדרש רבה נשא ט' ג') שהאמהות הכשרות והצנועות קרויות לבונה, שנאמר (שיר השירים ד' ו'): 'ואל גבעת הלבונה, וזו פירשה מדרכיהן'.

(ספר החינוך מצוה ס"ו-ש"ז)

היא לא נשמרה להיות נקיה כסולת מעבירות ועניינים מגונים, לפיכך אין בקרבנה סולת נקיה, אלא קמח המעורב בסובין.

(רוקח)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

יוסף שמר הדיבר הז' והח' וכנגדן זכו בניו להקריב ביום הז' והח'

במדבר ז' מ"ח: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים
אלישמע בן עמיהוד".

"א"ר עזריה: אמר לו הקב"ה ליוסף: אתה שמרת מצות 'לא תנאף' שהיא שביעית בדברות ולא נאפת באשת פוטיפר וגם שמרת מצות 'לא תגנוב' שהיא שמינית בדברות, שלא גנבת ממונו של פוטיפר ולא גנבת מקור אשתו כמה דתימא (איוב כ"ד ט"ו): 'ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין' וגו', יבוא העת שאני פורעם לך, למחר כשיבואו הנשיאים להביא בחנוכת המזבח יהיו נשיאי שני בניך אחד מקריב ביום שביעי והשני ביום ח', ואין שבט אחד מפסיק בין שני בניך, כשם שאתה לא הפסקת בין לא תנאף ללא תגנוב, שכן כתיב 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים' וגו' 'ביום השמיני נשיא לבני מנשה' וגו' לכך נאמר 'ועת ומשפט ידע לב חכם'".

(במדבר רבה י"ד ו')

הזכו במטות ומקלות - נקראו נשיאי המטות

במדבר ז' ב': "וַיִּקְרְבוּ נְשֵׂי־אֵלֶיךָ יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם
הֵם נְשֵׂי־אֵלֶיךָ הַמִּטֹּת הֵם הַעֲמִידִים עַל הַפְּקָדִים".

הם נשיאי המטות: "שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה' י"ד) 'ויכו שוטרי בני ישראל' וגו'". ופירש בעיקר שפתי חכמים: והיינו, שהזכו במטות ומקלות לכך נקראו נשיאי המטות.

(רש"י)

גילוי כנגד הסתרה. חוסר פרסום כנגד פרסומת שאינה ראויה

פירוש: בזהר הקדוש (נשא דף קכה:): "... וְאֵתְּתָא דְאֶפִּיקַת מְשַׁעְרָא דְרִישָׁה לְבַר, לְאֵתְּקַנָּא בֵּיה, גְרִים מְסֻכְנֹתָא לְבֵיתָא. וְגְרִים לְבִנְהָא דְלָא יִתְחַשְּׁבוּן בְּדָרָא... מֵאֵן גְרִים דָּא. הֵוּא שְׁעָרָא דְאֵתְחַזִּי מְרִישָׁה לְבַר. וּמָה בְּבִיתָא הָא, כֹּל שְׁכֵן בְּשׁוּקָא". תרגום: ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתיפות בו, גורמת עניות לבית. וגורמת, שבניה לא יהיו חשובים בדור... מי גרם לכל זה, היינו שער הווא הנראה מראשה לחוץ. ומה בבית כך, כל שכן בשוק.

נראה לבאר ענין האשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתיפות בו, שגורמת עניות לביתה. דעל ידי עושר יכול אדם לנאות וליפות את ביתו, ועל שנהגה ביפוי שאינו כשר, יבוא לה עוני ולא תוכל ליפות את ביתה באופן כשר. ועל שגילתה מה שהיתה צריכה להצניע, ישארו היא וביתה נסתרים (שאינן העיניים מתפרסמים).

עוד נראה לבאר העונש החמור שעל שגילתה שעה לא יהיו בניה חשובים, ששיער האשה הנשואה צריך להיות מוסתר ומוצניע, ומדה כנגד מדה שגילתה מה שהיתה צריכה להצניע, יתגלו בבזו ילדיה. גילוי כנגד הסתרה.

או יאמר, דכל אשה רוצה שישגדלו בניה ויתפרסמו בחשיבותם באותו הדור, אולם היא שהיתה צריכה להצניע שערותיה, הלכה וגילתה שערותיה בראש חוצות, לפיכך לא יתגשמו מאווי ליבה שתתגלה חשיבות בניה בראש חוצות, אלא ישארו נסתרים ולא יהיו נחשבים לכלום באותו הדור. והיינו, דיבוא לילדיה חוסר פרסום כנגד מה שפירסמה עצמה באופן שאינו ראוי.

★★★

שכר האשה שנוקתה מעוון, פריעה כנגד פריעה

במדבר ה' כ"ח: "וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְיִטְהַר הוּא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרַע".

איתא בגמ' (סוטה דף כו.) ששכר האשה שנוקתה מעוון הוא שאם היתה יולדת נקבות - תלד זכרים. ויש לבאר מה המדה כנגד מדה בשכר זה.

ונ"ל בס"ד דשכרה בא לה, כנגד מה שנעשה לה. לעיל (פסוק י"ח) מבואר שהאשה מתבזה בבואה אל בית המקדש וקהל רב מגיע לחזות בה (כמבואר בגמ' סוטה), ונאמר: "וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה", וכנגד "פריעה" זו, תזכה לבנים זכרים ובהם תתקיים מצוות "פריעה" בברית המילה שלהם (וגם למצווה זו באים קהל רב!), ונמצא שכרה בא לה מדה במדה והוא מנפלאות תורתנו הקדושה.

(בעמח"ס מנחה קטנה)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403
דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

